

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Το 1986 είχε ορισθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως «έτος αρχαιολογίας». Ας θεωρηθεί αυτή η έρευνα μια μικρή συμβολή σ' αυτό, και ας προστεθεί σε όσα έγιναν και σε όσα δεν έγιναν, δίνοντας ίσως και κάποιες ιδέες για μερικά πράγματα που θα άξιζε να προγραμματισθούν, αν και αυτό το τελευταίο δεν ήταν μέσα στους –αρχικούς τουλάχιστον– σκοπούς της γράφουσας.

Δεν χρειάζεται να τονισθούν για μια ακόμα φορά οι δυνατότητες της τηλεόρασης ως μέσον για την επίτευξη πολιτιστικής ανάπτυξης, ούτε να γίνει λόγος για τον παιδευτικό της ρόλο.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η καταγραφή της θέσης που κατέχει η παρουσίαση της αρχαιολογίας και των αρχαίων μνημείων στα ελληνικά τηλεοπτικά προγράμματα. Η συλλογή των στοιχείων διήρκεσε ένα χρόνο, από τις 11 Ιανουαρίου 1986, ως τις 10 Ιανουαρίου 1987. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν απλή: Χρησιμοποιήθηκε το περιοδικό «Ραδιοτηλεόραση», που αποδειτώθηκε συστηματικά και επίσης η γράφουσα προσπάθηση να παρακολουθήσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος του προγράμματος, ώστε να είναι σε θέση να κάνει τις προσωπικές της παρατηρήσεις.

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν έτσι, ταξινομήθηκαν κατόπιν και μελετήθηκαν. Συγκεκριμένα εξετάσθηκαν οι εξής απόψεις του θέματος:

1. Το ποσοστό που καταλαμβάνουν στο σύνολο του προγράμματος εκπομπές που αναφέρονται στα μνημεία και την αρχαιολογία, είτε αποκλειστικά, είτε ευκαιριακά.
2. Το ποσοστό των αποκλειστικά αρχαιολογικών εκπομπών.
3. Το ποσοστό των έκτακτων εκπομπών και σειρών που είχαν αυτό το θέμα.
4. Το ποσοστό αναφορών σε τακτικές εκπομπές.
5. Η θέση που κατέχουν οι ελληνικές αρχαιότητες και μνημεία, σε σχέση με αυτά άλλων χωρών.
6. Το ποσοστό των ελληνικών παραγωγών, σε σχέση με τις ένεες.
7. Η θέση στην Εκπαιδευτική Τηλέοραση (Ε.Τ.)
8. Η θέση στα παιδικά προγράμματα.
9. Οι κινηματογραφικές ταινίες, τα θεατρικά έργα και οι σειρές, που, είτε εμπνέονται από την αρχαιότητα, είτε αναφέρονται σ' αυτήν, με οποιονδήποτε τρόπο. Συμπεριλαμβάνονται και οι θεατρικές παραστάσεις και οι κινηματογραφικές προσαρμογές αρχαίων έργων.
10. Το ποσοστό των επαναλήψεων οποιασδήποτε παραπάνω κατηγορίας.
11. Οι ώρες μετάδοσης, κατά ζώνες του προγράμματος.
12. Η παρουσίαση στο περιοδικό «Ραδιοτηλεόραση»

Τα δεδομένα συγκεντρώθηκαν χωριστά για τα δύο κανάλια, κατά μήνα. Το διάστημα 1-10/1/87 συνεξετάσθηκε με τον Δεκέμβριο 1986.

Για την καλύτερη παρουσίαση έγιναν κατάλογοι και διαγράμματα.

Μεταξία Τσιποπούλου

Αρχαιολόγος Μουσείο Σητείας

Η μακρά αυτή «κατάδυση» ενός επαγγελματία σ' ένα χώρο, στον οποίου τις δυνατότητες πιστεύει, ήταν πολύ ενδιαφέρουσα, μερικές φορές ακόμη και συναρπαστική. Οι εκπλήξεις ήταν πολλές, αρκετές απ' αυτές ευχάριστες. Συχνά τα πράγματα επιβεβαίναν τις απόψεις που έχουμε σχηματίσει όλοι εμείς που δουλεύουμε στην προστασία των μνημείων, για τις σχέσεις των Ελλήνων με ό,τι ορίζεται ως αρχαιότητες, η πολιτιστική κληρονομιά. Πώς να ξεχάσει κανείς τη μικρή γροθιά, που μας πρόσφερε η εκπομπή Κυριακάτικα με μια έρευνα στο δρόμο, στην οποία ερωτήθηκαν Αθηναίοι -Τι ήταν ο Παρθενώνας;-¹

II. Άλλα ας δούμε τα πράγματα με τη σειρά:

1. Όπως δείχνει ο πίνακας 1, οι αναφορές μέσα σ' ένα χρόνο, σε κάθε κατηγορίες προγράμματα ήταν τριάκοισες πενήντα επτά. Απ' αυτές οι διακοσίες δέκα εννέα στην EPT 1 και οι εκατόν τριάντα οκτώ στην EPT 2.

Κοιτάζοντας την κατανομή κατά μήνα, παρατηρεί κανείς σημαντική άνδον κατά τους μήνες Απρίλιο, Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο, στο πρόγραμμα της EPT 1. Ο Απρίλιος ήταν ο μήνας του Πάσχα και με την ευκαιρία της χριστιανικής γιορτής, έννινα πολλές έκτακτες εκπομπές σχετικές με την θυατερή μνημεία. Κάτι αντίστοιχο συνέβη και τον Δεκέμβριο, με τις γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονίας.² Αντίθετα, έχει πολύ ενδιαφέρον η αύξηση των αναφορών στις αρχαιότητες τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο, γιατί σχετίζεται κυρίως με την αναμόρφωση της παιδικής λώνης, στην οποία θα αναφερθούμε αναλυτικά παρακάτω.

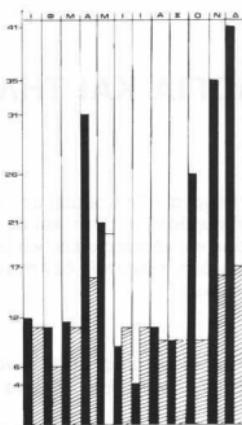
2. Στον πίνακα 2 φαίνονται οι ώρες τις οποίες κατέλαβαν σε έναν συνολο του προγράμματος αποκλειστικά αρχαιολογικές εκπομπές. Είναι 105,65 ώρες, και πάλι με σαφή υπερφορή της EPT 1, (57,23 ώρες) ενώ το δευτέρο κανάλι αφέρετο 48,41 ώρες.

3. Στον παρακάτω κατάλογο περιλαμβάνονται οι έκτακτες εκπομπές και σειρές που προβλήθηκαν και από τα δύο κανάλια και είχαν σχέση, συνολικά ή εν μέρει, με την αρχαιολογία και τα μνημεία. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις δείχνουν τον αριθμό των εκπομπών.

Ιανουάριος: EPT 2: a) Περιπέτειες απ' όλο τον κόσμο. (1)
b) Λουόρο (2)

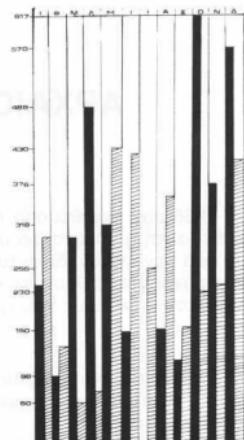
Φεβρουάριος: EPT 2: a) Λουόρο (2)
b) Ταξιδεύοντας στα μεγάλα ποτάμια. (1)

Μάρτιος: EPT 1: a) Αρχαιολογία (5)
EPT 2: a) Ο δρόμος του μεταξιού (5)

Πίν. 1: Οι αναφορές στις αρχαιότητες και τα μνημεία, σε απόλιτους αριθμούς.

EPT 1 ■■■ EPT 2 △△△

Πίν. 2: Οι αποκλειστικά αρχαιολογικά πρόγραμματα. Οι αριθμοί δείχνουν τη χρονική διάρκεια σε λεπτά.

θ) Θρύλοι και μουσική (1)

Απρίλιος: EPT 1: a) Αρχαιολογία (1)

b) Μεγάλη Εθδομάδα στη θυατερήν Θεσσαλονίκη (4)

γ) Η αποκάλυψη του Ιωάννη (4)

EPT 2: a) Ο δρόμος του μεταξιού (4)

δ) Λουόρο (1)

ε) Θρύλοι και μουσική (1)

ζ) Τα Κατά Ματθαίον (2)

η) Εις Άδου Κάθοδον (2)

θ) Μάιος: EPT 1: a) Μεγάλη Εθδομάδα στη θυατερήν Θεσσαλονίκη (3)

b) Η αποκάλυψη του Ιωάννη (3)

c) Ο δρόμος του μεταξιού (3)

d) Θρύλοι και μουσική (1)

e) Όλος ο κόσμος είναι μια σκηνή (2)

Ιούνιος: EPT 2: a) Στο χώρο της Ιστορίας (1)

β) Τα παιδιά παρουσιάζουν (1)

γ) Ζωντανά Μουσείο (1)

Ιούλιος: EPT 1: a) Μισθ-μισθ (1)

EPT 2: a) Σαράντα πέντε λεπτά (1)

Σεπτέμβριος: EPT 1: a) Ο κύκλος των Διονύσου (3)

θ) Ιστορία των εφευρέσεων (1)

Οκτώβριος: EPT 1: a) Αναζητώντας τον Τρωκό πόλεμο (4)

EPT 2: a) Θέμα και θέαμα (1)

β) Λαϊκά δρώμενα (4)

Νοέμβριος: EPT 1: a) Τα γεγεύρια του Ιονίου (1)

β) Αναζητώντας τον Τρωκό πόλεμο (1)

EPT 2: a) Θέμα και θέαμα (1)

β) Λαϊκά δρώμενα (2)

γ) Θεσσαλία: μνήμη και ζωγραφική (3)

δ) Τα λιμάνια μας (3)

Εκδέμβριος: EPT 1: a) Ανθρωπος και χώρος (3)

θ) Πανόραμα του αιώνα (1)

EPT 2: a) Λαϊκά δρώμενα (3)

δ) Τα λιμάνια μας (4)

γ) Θέμα και θέαμα (1)

4. Οι τακτικές σειρές της τηλεόρασης, οι οποίες δεν έχουν συνηθως αρχαιολογικά θέματα, αλλά έτυχε, σε μερικές περιπτώσεις, να αναφέρονται σε μνημεία, αρχαιολογία, ή και αρχαιολόγους, παρουσιάσανται στον παρακάτω κατάλογο.

Ιανουάριος: EPT 1: a) Η EPT σε όλη την Ελλάδα. (3)

θ) Η Κύπρος κοντά μας. (1)

γ) Περισκόπιο. (1)

δ) Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα. (1)

EPT 2: a) Ένα χαρτάκι τοσσόδ. (3)

β) Ελληνικός κινηματογράφος. (1)

γ) Τα θυνά της Ελλάδας. (1)

Φεβρουάριος: EPT 1: a) Εσύ και η υγεία σου. (1)

θ) Ελληνικός κινηματογράφος. (1)

γ) Εικαστική. (1)

δ) Η EPT σε όλη την Ελλάδα. (1)

EPT 2: a) Μονόγραμμα. (1)

Μάρτιος: EPT 1: a) Η EPT σε όλη την Ελλάδα. (1)

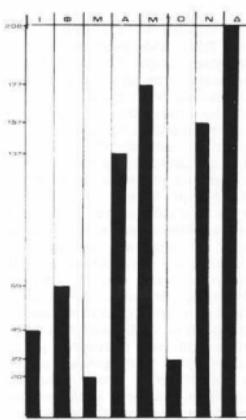
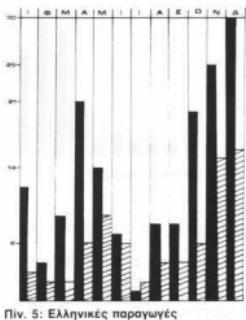
θ) Η Κύπρος κοντά μας. (1)

EPT 2: a) Ελληνικός κινηματογράφος. (1)

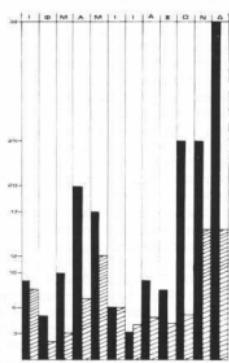
Απρίλιος: EPT 1: a) Η EPT σε όλη

την Ελλάδα. (2)
 8) Ντοκουμέντο. (2)
 γ) Ελλάδα δεν είναι μόνον η Αθήνα.
 (1)
 δ) Κινηματογραφική βραδυά. (1)
 Μάιος: EPT 1: α) Η EPT σε όλη την
 Ελλάδα. (2)
 Ιούνιος: EPT 1: α) Η EPT σε όλη την
 Ελλάδα. (3)
 6) Περισκόπιο. (2)
 γ) Ντοκουμέντο. (1)
 EPT 2: α) Θέατρο. (1)
 Ιούλιος: EPT 2: α) Θέατρο. (1)
 Αύγουστος: EPT 1: α) Κινηματογρα-
 φική βραδυά. (1)
 6) Περισκόπιο. (1)
 γ) Η EPT σε όλη την Ελλάδα. (1)
 δ) Εδώ και σήμερα. (1)
 ε) Ελλάδα δεν είναι μόνον η Αθήνα.
 (2)

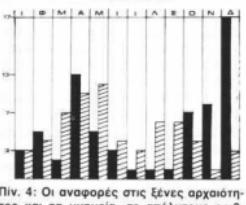
EPT 2: α) Ρεπόρτερ. (1)
 Σεπτέμβριος: EPT 1: α) Η EPT σε
 όλη την Ελλάδα. (2)
 EPT 2: α) Θέατρο. (1)
 δ) Ανοικτά θέματα. (1)
 Οκτώβριος: EPT 1: α) Περισκόπιο (2)
 6) Η Κύπρος σήμερα. (1)
 EPT 2: α) Θέατρικες επιλογές. (1)
 Νοέμβριος: EPT 1: α) Τρεις στον αέ-
 ρα. (1)

Πιν. 7: Εκπαιδευτική τηλεόραση, οι αριθ-
 μοι δείχνουν τη χρονική διάρκεια σε λε-
 πτά.

Πιν. 3: Οι αναφορές στις ελληνικές (και
 τις κυπριακές) αρχαιότητες και τα μνη-
 μεία σε απόλυτους αριθμούς.

Πιν. 4: Οι αναφορές στις ξένες αρχαιότη-
 τες και τα μνημεία, σε απόλυτους αριθ-
 μούς.

ολους τους μήνες, αλλά και σ' αυτήν
 επίσης σημειώνεται σημαντική ανό-
 δος των ελληνικών προς το τέλος
 του χρόνου. Τέλος υπήρξαν και δύο
 συμπαραγωγές της EPT 1, μια των
 Φεβρουαρίου και μια τον Απρίλιο.

7. Εκπαιδευτική τηλεόραση

Η συνολική διάρκεια την οποία κατέ-
 λαβαν εκπομπές σχετικές με την αρ-
 χαιολογία και τα μνημεία στην Ε.Τ.
 συμπεριλαμβανομένων και των επα-
 ναλήψεων, ήταν 14 ώρες, στους
 οκτώ μήνες της μετάδοσής της. (πί-
 νακας 7)

Η ζώνη αυτή θα μπορούσε να αποτε-
 λεσει έναν αποτελεσματικό τρόπο
 γνωριμίας των τηλεθεατών με τα
 μνημεία, ιδιαιτέρα τους νέους, αλλά
 φαίνεται πως αυτό δεν έγινε. Ελε-
 ύψη ιδιαιτέρα από το πρόγραμμα κάτιον
 που αποτελεί γενικότερη αδυναμία
 της Ε.Τ., δηλαδή η συνοχή των πλη-
 ρωφοριών και η συστηματοποίηση
 τους. Οι περισσότερες ταινίες ήταν
 ξένες παραγωγές, αλλά δεν έλειψαν
 και οι ελληνικές, μερικές μάλιστα
 πολύ καλής ποιότητας.

Αρκετές ήταν και οι επαναλήψεις,
 που άλλοτε δίνουν την εντυπωσία
 στις έννια για να συμπληρωθεί η
 ώρα του προγράμματος και άλλοτε
 αποτελούν μεταφορές από την
 πρωινή στην απογευματινή ζώνη,
 απαραίτητες θέδαια.

Ως προς τα θέματα, από τις ελληνι-
 κές αρχαιότητες ευνοήθηκαν οι Κυ-
 κλαδές, η Ολυμπία και η Κύπρος,
 ενώ πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι

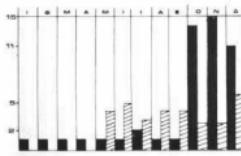
οι Έλληνες τηλεθεατές γνώρισαν αρκετά καλά και την παλαιοντολογία. Πολύ ενδιαφέρουσα ήταν η σουηδική σειρά. Τα υλικά και ο άνθρωπος, που θα έξει να επαναληφθεί και εκτός της Ε.Τ., ώστε να την δουν περισσότεροι. Πρέπει ακόμα να αναφερθεί η αναφορά σε αρχαιότητες, μουσεία και ανασκαφές, από τα μαθήματα ένων γλωσσών, (ιταλικά και ισπανικά) δύο φορές.

Πιστεύουμε πάντως, ότι η Ε.Τ. θα ήταν πρωτότυπο με συνεχίζονταν να μεταδίδεται και κατά τη διάρκεια των διακοπών των σχολείων. Πρώτα γιατί απευθύνεται σε πολύ ευρύτερο κοίνο από το μαθητικό, δεύτερον γιατί και οι ίδιοι οι μαθητές έχουν στις διακοπές περιουσότερο χρόνο για να θέλουν τηλεόραση και ακόμα γιατί η σύνδεση με τις ημερομηνίες των σχολείων μπορεί να δημιουργήσει στους νέους μας μαθητήρ, ανάλογη μ' αυτήν που αισθάνονται πολλοί για το σχολικό πρόγραμμα.

Ακολουθεί καταλόγος των τίτλων, όπως δόθηκαν από την Ραδιοτηλεόραση. Οι αριθμοί στις παρενθέσεις δηλώνουν τις επαναλήψεις.

- Σαντορίνη, 1500 π.Χ.
- Ελληνικοί νοοί Κάτω Ιταλίας και Σικελίας.
- Etruria, Orvieto, μάθημα Ιταλικών.
- Απολιθώματα, κλειδιά για το παρελθόν. (3)
- Πολιτείες του κόσμου, Ρώμη.
- Η Σαλαμίνη της Κύπρου. (2)
- Και η πέτρα ένων ρυμός. (2)
- Ιρλανδία, η κληρονομιά του παρελθόντος. (4)
- Ταξίδια στην Ανδαλουσία, Κόρδοβα.
- Μια φορά ήταν οι δεινόδαιμοι. (3)

- Κύθηρα, το νησί της Ουράνιας Αφροδίτης. (2)
- Η αρχιτεκτονική ενός αρχαίου νοού.
- Το γυαλί. (2)
- Αγιονορύτικο συναέρι, το περιβόλι της Πλαναγιάς. (2)
- Η γη της Ολυμπίας. (2)
- Ταξίδι στην Ανδαλουσία, Σεβίλη.
- Ταξίδι στην Ανδαλουσία, Γρανάδα.
- Η πρώτη έκδοση πριν από 5000 χρόνια.
- Το Μουσείο Ουντερλίντεν.
- Η εύτλαστη υλή.
- Κυκλαδική τέχνη. (3)
- Ες Κύπρον μ' εβέσπιεν. (2)
- Εισαγωγή στις πλαστικές αξεις της ζωγραφικής.
- Τα υλικά και ο άνθρωπος. (3)
- Πολιτιστικοί περίπατοι, από τη Βιντσέντο στη Βενετία.
- Τα υλικά και ο άνθρωπος, πηλός.

Πίν. 8: Παιδικές εκπομπές

— Τα υλικά και ο άνθρωπος, γυαλί. (2)

— Τα υλικά και ο άνθρωπος, χαλκός. (2)

— Πολιτιστικοί περίπατοι, από τη Φλωρεντία στη Ρώμη.

— Τα υλικά και ο άνθρωπος, αιδηρος.

— Αρχαιολογικό Μουσείο Quenca, μάθημα Ισπανικών.

8. Παιδικές εκπομπές

Η παρουσίαση των μνημείων και της αρχαιολογίας μέσα από τις παιδικές εκπομπές είναι ένα θέμα ιδιαίτερα ευαισθητό. Μέσω της τηλεόρασης θα έπρεπε να ασκηθεί στα παιδιά και τους νέους μας μέσω επίδρασης, ώστε οι νεώτερες γενείς Ελλήνων να αποκτήσουν ορθότερη αντιμετώπιση προς τα λείψανα του παρελθόντος και γενικότερα την πολιτιστική κληρονομιά.

Τι έγινε όμως το 1986:

Καταρργή παρατέρεται σημαντική διαφορά ανάμεσα στα δύο κανάλια, με φανερή την υπεροχή της ΕΡΤ 1. Ήταν φαίνεται στον πίνακα 8. Θα παρουσιασθούν χωριστά τα δεδομένα:

EΡΤ 1

Τους πρώτους μήνες του χρόνου, καθώς και στη διάρκεια του καλοκαιριού, η κατάσταση των μάλλον απογηγευτική ουσιαστική αλλαγή παρατέρεται από τον Οκτώβριο, με την αναμόρφωση του προγράμματος και την εμφάνιση της εκπομπής Ουράνιο τόξο. Αναφέρουμε παρακάτω αναλυτικά παραδείγματα, που μίλουν μόνα τους.

1. Επιθεωρήτης Σαΐνης: Κινούμενα σχέδια, γαλλικής παραγωγής, μεταγλωττισμένη. Δύο φορές το θέμα ήταν σχετικό με την αρχαιολογία. Στην πρώτη εκπομπή, με τον χαρακτηριστικό τίτλο. Οτι λάμπει δεν είναι χρυσός, επισημανουμενή την απαράδεκτη παρουσίαση ενός πρακτορα η «Ψευδοαρχαιολόγου». Στη δεύτερη, με τίτλο. Η κατάρα του Φαραώ, γίνεται αναφορά σε κλοπή του θησαυρού του Τουταγχανωμού. (Ταγχώματα κατά την Ραδιοτηλεόραση). Οπωρούδηστη η γενική ιδέα του αρχαιού ως «θησαυρού» δεν μπορεί να

θεωρηθεί σωστή προσέγγιση.

2. Μια φορά κι έναν καρό στο διάστημα: Κινούμενα σχέδια, γαλλικής παραγωγής, μεταγλωττισμένη. Τέσσερα από τα επεισόδια της οποίαν σχέση με την αρχαιότητα, και μάλιστα κυρίως με την ελληνική μυθολογία, με τίτλους. Ο πλανήτης Μυθολογία, Οι Ιγνάκι, η Αλαντίδα, Τιτανομαχία. Η αντιμετώπιση μπορεί να χαρακτηρίζεται από αφελής ως επικινδυνή. Η «πειτομική» φαντασία οργιάζει, συχνά μετερμενούνται η μεταφυσική και οι θεωρίες του Νταλνίκεν. Στην περίπτωση της Αλαντίδας, στη σύστημα πιεταρταζεύτεται και ο Πλατανώνας, για χρή μπραφάνως της αληθοφάνειας, ή ακόμα και της επιστημονικής τεκμηρίωσης.

3. Τα Στρουμφ: Τα δημοφιλέστατα στρουμφάκια δεν χρειάζονται θέσεις ιδιαίτερη παρουσίαση. Και χωρίς σχόλιο, αρκούδαντε σε επισημάνουμε με φράση του Σπυρούπου: «Προσωπικά νομίζω ότι είναι γελοίο να ασχολούμεθα με αρχαιολογικά ευρήματα» (Sic). Μεταγλωττισμένο θέδαια, για να μη μείνει κανένας μικρός στρωμφόπλακτος Έλληνας, χωρίς να το καταλαβεί!

4. Η Χιλιοποδρόμια: Έλληνική εκπομπή ποκίλης υλής, που απευθύνεται κυρίως σε μικρά παιδιά. Στο πλαίσιο της παρουσιάθετης μια σειρά από ενδιαφέροντα μικρά δεκάλεπτα επελλινικά φίλμ, με γενικό τίτλο Χιλιάδες χρόνια πριν. Αν εξαρέσει καινεί τον τίτλο, που δινεί μια κάπια, θα ληλύ εικόνα για το παρελθόν, ήταν γενικά καλοφτιαγμένα. Τα θέματα ήταν η Επίδαυρος, οι Μυκήνες, η ιατρική στην αρχαιότητα, η ενδυμασία και τα ηπίτλια.

5. Φρουτοπία: Έλληνική σειρά με κούκλες, Αξέιδιον προσπάθεια, που δείχνει ότι οι δημιουργοί της διαβέτουν και χιούμορ και γνωρίζουν παιδαγωγικής. Γιατί όμως δεν ζήτησαν τη γνώμη ενός ειδικού, όταν ασχολήθηκαν με θέματα αρχαιολογίας και μυτημάνια; Συγκεκριμένα: Στην προσπάθεια τους να δραπετεύουν από τη φυλακή οι δύο κατάσκοποι, σκόνθιναν με το κουτάλι, βρίσκουν μια υπόγεια ερεπιώμενη πολιτεία. «Να την εξερευνήσουμε, ποιός έξερε, μπορεί να βρούμε κανένα θησαυρό». (Πάλι ο θησαυρός). Προκειται για τα ερείπια της αρχαίας Φρουτοπίας. Κατοικείται από έναν τρελ οργιστή, ο οποίος ασχολείται με το χρυσό βίθιμο των χρημάτων, γραμμένο σε ιερογλυφική (sic) γλώσσα.

6. Ουράνιο τόξο: Πολλά θέματα της αξιόλογης αυτής εκπομπής είχαν σχέση με την αρχαιότητα, με διφορούς τρόπους: Ενδιαφέρουσα ήταν η προσπάθεια του Ευγένιου Σπαθάρη για ανανέω-

ση του θεάτρου σκιών, με θέματα από τη μυθολογία, διαμένη με έξυπνο χιούμορ. Παρουσιάσθηκαν ο Θησέας και η Ανδρομέδα, ο ίάσων και το χρυσόμαλλο δέρας. Η απήχηση που μπορεί να έχει ο παραδοσιακός Καραγκιόζης στα σημερινά παιδιά, είναι θερινά συνήθηση.

Παρουσιάσθηκαν επίσης πέντε μικρά τρικοντάρια (κρίμα που χαρακτηρίσθηκαν «παιδικά» και ήταν ίσως κάποιοι μεγαλύτεροι εμποδίσθηκαν να τα δουν). Τα θέματα ήταν η Καρχηδόνα, το πλοίο της Κερύνειας, η ιστορία της Αθήνας, οι θεοί του Ολύμπου, το παιδί στην αρχαιότητα, οι Δελφοί και οι δελφικές γιορτές; Στους θεούς του Ολύμπου αναφέρονται και ένας θεατρικό παιχνίδι, στην εκπομπή για παιδιά προσχολικής ηλικίας Γύρω-γύρω όλοι. Ιδιαίτερη περίπτωση είναι το τηλεπαιχνίδι Ελλάδα και Κομος, που περιλαμβάνει συνήθων και χαρακτηρικές εργασίες, γιατί δείχνει την (ανύπαρκτη και απογονευτική) σχέση των εφήβων, (μαθητών Λυκείου κυρίως) με τη μητρική και την αρχαιότητα. Συγκεκριμένα και χαρακτηριστικά: Στην ερώτηση Ποιοςς αρχαιος συνγράφεας μας πληροφορεί για τα αρεβατικά έργα του Νείλου, μόνον ένας παικτής απάντησε στο Ηρόδοτος, (στην τύχη). Στην ερώτηση Ποιοςς έφτιασε το άγαλμα του Ερμή του Μουσείου Ολυμπίας δύο απάντησαν ο Πραξιτέλης, (στην τύχη) ή ο Φειδίας, και ένας ο Παύλιος. Στην ερώτηση για τη χρήση της Στάσης του Αττάλου, τρεις στους τέσσερεις παικτές απάντησαν σωστά. Επίσης όλοι ήξεραν πούτε έγινε η πρώτη Ολυμπία. Στην ερώτηση για τη χρήση του Ωδείου Ηρώδου του Αττικού, απάντησε μόνον ένας από τους τέσσερεις παικτές. Αντίθετα, όταν ερωτήθηκαν για το σχήμα του ωραλού του Κυρήστου, οι τρεις απάντησαν σωστά, (γιατί το είχαν δει) ενώ ο τέταρτος επέμενε ότι είναι έχανον (γιατί το είχε μάθει στο σχολείο!) Κανείς πάντως δεν ήξερε καθέ πότε γινόνταν τα Πύθεια, αν και οι τρεις παικτές ήταν υπουργοί της Γυμναστικής Ακαδημίας.

Σημειώνουμε ακόμα, πάντα στα πλαίσια του ουράνιου τόξου, στην εκπομπή το κόσμος της μουσικής, την εικονογράφηση της μουσικής για το νέρο με τοιχογραφίες της Σαντορίνης.

Τέλος, στο παιδικό δελτίο ειδήσεων, στις 8 Οκτωβρίου, υπήρχε ένα συγκινητικό ρεπορτάζ για το φύλακα του Μουσείου Καλαμάτας και την προσπάθεια του για τη σωτηρία των αρχαίων κατά τη διάρκεια των σει-

σμάν. Γιατί αλήθεια δεν μεταδόθηκε και από το κανονικό δελτίο ειδήσεων;

EPT 2

Ελάχιστες οι παιδικές εκπομπές με αναφορές στην αρχαιότητα. Χαρακτηριστική η αμερικανική σειρά κινουμένων σχεδίων Οικογένεια Φλιντσότονος, με έμπνευση (ιμποτίθεται) από την Εποχή του Λίθου, και εντονη σειρά καθημερινών καταστάσεων της σύγχρονης αμερικανικής κοινωνίας Αμφιβάλλουμε, αν μπορεί να χαρακτηρισθεί παιδική (25 επεισόδια).

Πολύ ενδιαφέρουσα προσπάθεια

ζεται καθαρά η σχέση αρχαιολογία = τουρισμός = έξοι. Τα μνημεία αφορούν τους Έλληνες μόνον όταν μπορούν να κερδίσουν κάτι απ' αυτά.

Η δεύτερη τανιά περιστρέφεται ολόκληρη γύρω από μια υπόθεση αρχαιοκαπήλειας, τη διάθεση μιας «ταναγραίας», η οποία δεν εμφανίζεται καν. Οι «καλοί» είναι οι αρχαιοκάπηλοι.

Η τρίτη τανιά ήταν κινηματογραφική μεταφορά της κωμαδίας του Αριστοφάνη, που στηρίζονται κυρίως στην παρουσία της πρωταγωνιστριάς της.

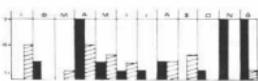
Οι ξένες τανιές ήταν στην πλειοψηφία τους παλαιές χαλύβουντιανές ή ευρυταικές παραγγείς, που διατρέβουνται και τους μύθους, αλλά και την εικόνα της αρχαιότητας, όπως είναι γνωστή από την γραπτές πηγές και τα ευρήματα. Χαρακτριστικά παραδείγματα η Ατλαντίδα και ο Ανείας. Αντίθετα, πολύ ενδιαφέρουσες και σαν έργα τέχνης και για το σεβασμό προς την αρχαιότητα και τη δημιουργική της ανάπτυση, ήταν μερικές ιταλικές τανιές, και συγκεκριμένα οι εκατο καβαλάρρηδες και το Ακολουθώντας το άστρο.

Γ) Θεατρικά έργα. Οι κινηματογραφικές παραστάσεις ήταν οι περισσότερες αξιόλογες. Αντιπροσωπεύεται η αρχαϊκή ελληνική γραμματεία με τρία έργα, μια κωμαδία και δύο τραγωδίες. Είναι οπωδήποτε θετική η παρουσίαση τέτοιων έργων από την τηλέοραση, που δίνουν την ευκαιρία, ακόμα και σε ανθρώπους ευτελώς απομακρυμένους περιοχών, να παρακολουθήσουν θεατρικές παραστάσεις κλασικών έργων. Κρίμη που δοθήκαν μόνον τρεις.

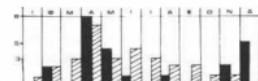
Στο τελευταίο θεατρικό έργο, το γνωστό κωμειδύλλιο, η τύχη της Μαρούλας, η υπόθεση στρέφεται γύρω από την πώληση μιας «αρχαϊκά πέτρας», τη χρήματα από την οποία θα αποτελέσουν την προίκα της φτωχής υπηρέτριας. Το έργο θέβαια απεικονίζει ήθη και έθιμα του περασμένου αιώνα, σταν η οργανωμένη προστασία των αρχαιοτήτων ήταν στα πρώτα της θητών. Επειδή όμως η αρχαιοκαπτεία δεν έχει ακόμα εντελεύτησε από τη χώρα μας, και μερικοί θέλουν πάντα την εκμετάλλευση των μνημείων ως τρόπο πλουτισμού (αν και η προίκα έχει πια καταργηθεί) βα επέτρε, νομίζουμε, τέτοια έργα να παρουσιάζονται με ειδαγωγικό σχολισμό.

10. Επαναλήψεις

Οι επαναλήψεις, (πίνακας 9) δεν ήταν πολλές. Συχνά αφορούν σε τανιές της Ε.Τ. για τις οποίες έγινε ηδη λόγος παραπάνω. Επαναληφθ-

Πίν. 9: Επαναλήψεις

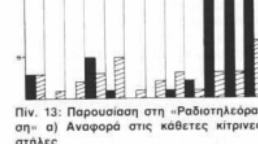
Πίν. 10: Ήμερες μετάδοσης: Ζώνη Α

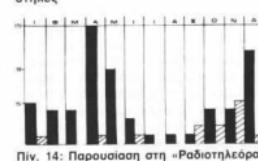
Πίν. 11: Ήμερες μετάδοσης: Ζώνη Β

Πίν. 12: Ήμερες μετάδοσης: Ζώνη Γ

Πίν. 13: Παρουσίαση στη «Ραδιοτελεόραση» - α) Αναφορά στις κάθετες κίτρινες στήλες

Πίν. 14: Παρουσίαση στη «Ραδιοτελεόραση» - β) Αναλυτική παρουσίαση

Πίν. 15: Παρουσίαση στη «Ραδιοτελεόραση» - γ) Αναλυτική παρουσίαση με φωτογραφίες μνημείων.

και Δεκέμβριο, μετά την αναμόριφωση της παιδικής ζώνης της EPT-1 (Επικοπή Ουράνιο τόξο) η άνοδος είναι εντυπωσιακή. Αντιτούχα, κατά τους θερινούς μήνες, από τη Ε.Τ. δεν μεταδόθηκε, τα ποσοστά ήταν πολύ χαμηλά στην EPT-1.

Η EPT 2, αντίθετα, είχε ελάχιστες αναφορές στην πρώτη της ζώνη. Συγκεκριμένα μόνον οκτώ σε πέντε μήνες.

Ζώνη Β: Στην εσπερινή ζώνη, πριν από τις δραδινές ειδήσεις, παρατηρείται ότι η κατανομή είναι αρκετά πολύ ισορροπημένη, κατά μήνες, με μια σαφή υπεροχή του δεύτερου καναλιού ώμως.

Σημαντική πτώση εμφανίζεται στους θερινούς μήνες, (Ιούνιο - Σεπτέμβριο) λόγω της μετάδοσης πολλών ποδοσφαιρικών αγώνων.

Ζώνη Γ: Στη δραδινή ζώνη, που φιεύται πως είναι αυτή που παρακολουθούν περισσότερο οι ενήλικοι

Έλληνες, και περιλαμβάνει τα περισσότερα θεατρικά έργα, κινηματογραφικές ταινίες και αίρια, οι αναφορές είναι εντυπωσιακά λίγες: Η αύξηση κατά το μήνα Απρίλιο φιείται στις γιορτές του Πάσχα, κατά τη διάρκεια των οποίων προβλήθηκαν ταινίες σχετικές με τα θρησκευτικά γεγονότα και έγιναν επίσης και ειδικά αφεμένα.

Θα ήταν δεδομένο πολὺ ενδιαφέρον να γνωρίζαμε ποιά είναι τα ποσοστά ακρασματικότητας των τριών ζωνών, κατά ομάδες πληθυσμού, ώστε να διαπιστώνωμε σε ποιούς απευθύνονται οι εκπομπές και τι απήχηση τελικά είχαν. Πάντως η γενική εικόνα που διδεται είναι ότι η συντριπτική τους πλειοψηφία μεταδόθηκε σε ώρες κατά τις οποίες το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού εργαζόταν. μέσα ή έξω από το σπίτι, ή ακόμα και αναπαυόταν, όχι πάντας μπροστά στην ηλέσσρα.

12. Παρουσίαση στη «Ραδιοτηλέοραση»

Η «Ραδιοτηλέοραση» είναι όχι μόνον το περιοδικό με τον μεγαλύτερο αριθμό αντιτύπων στην Ελλάδα, (και λόγω της χαμηλής τιμής του) αλλά είναι και το μόνο πλατείας κυκλοφορίας που εκδίδεται από το κράτος. Μπορούμε να θεωρήσουμε ότι στο τρόπο που παρουσιάζει η προβολή της διάφορα προγράμματα απήχει την επίσημη πολιτική.

Με πέντε τρόπους ένα πρόγραμμα εμφανίζεται στη «Ραδιοτηλέοραση»: α) Απλή αναφορά στις κάθετες κίτρινες στήλες (πίνακας 13)

β) Αναλυτική παρουσίαση (πίνακας 14)

γ) Αναλυτική παρουσίαση με φωτογραφία ή φωτογραφίες μνημείων. (πίνακας 15)

δ) Αναλυτική παρουσίαση με φωτογραφία αρχαιολόγου. Οι μόνοι αρχαιολόγοι που εμφανίσθηκαν στην «Ραδιοτηλέοραση» ήταν ο Μ. Ανδρόνικος και ο Δ. Αλεξηδόριος.

ε) Αναλυτική παρουσίαση με έγχρωμη φωτογραφία. Αφορά κυρίως στην Ε.Τ.

Οι πίνακες δείχνουν ότι:

- Ο συνηθέστερος τρόπος παρουσίασης της αρχαιολογίας και των μνημείων είναι ο γ. πράγμα ιδιαίτερα θετικό, γιατί, ακόμα και αν οι αναγνωστές δεν είδαν τις εκπομπές, είδαν πολλούς τις φωτογραφίες μερικών μνημείων.

- Η απλή αναφορά είναι πολὺ σπάνια, και αφορά συνήθως σε επαναλήψεις. Αυξάνεται ιδιαίτερα τους τρεις τελευταίους μήνες του χρόνου, όποτε οι νέες παραδίκες εκπομπές της EPT 1 περιλαμβάνουν αρκετά θέματα, στα οποία δεν γίνεται σχεδόν ποτέ αναφορά στο περιοδικό.

- Αναλυτική παρουσίαση χωρίς φωτογραφίες είναι συνήθεστερη στην EPT 1.

Τέλος; ενδιαφέρον είναι ότι η «Ραδιοτηλέοραση» παρουσιάσει μέσα από άρθρα της, μερικές από τις εκπομπές, κυρίως σειρές, όπως:

- Λουύρο. (18 Ιανουαρίου)

- Quo Vadis. (22 Μαρτίου)

- Η Αποκάλυψη του Ιωάννη. Το Κατά Ματθαίον. Βιβλαντίν Συναέδη, Στάυρωση και Ανάσταση. (Μεγάλη Εθδομάδα)

- Κυρά του Αυγούστου. Μέγας Αλέανδρος ο δέκατος τρίτος θεός. Παναγία η Λιουστανίσσα. (Δεκαπενταύγουστος)

- Ξεχωράμενα αρχαιά θέατρα. (23 Αυγούστου και 3 Σεπτεμβρίου)

- Τα γεφύρια του Ιανουαρίου, Ταξίδι στους μύσους και την Ιστορία. (6 Σεπτεμβρίου)

- Λαϊκά δριμύματα. (11 Οκτωβρίου και 13 Δεκεμβρίου)

Αφεμένωσαν επίσης μερικά εξώφυλλα, την Μεγάλη Εθδομάδα, τον Δεκαπενταύγουστο και για τις εκπομπές Quo Vadis και οικογένεια Φιλοπάπουσον.

Σημειώσεις

1. Στις 5 Οκτωβρίου 1986 - «Ο Παρενένωνας να τον γκρεμίσουμε, όπας μας στη λιγούρα μας, κοπέλλα μου» είπε ένας κύριος. Άλλοι είπαν ότι ήταν θέατρο, σκληρείο, δικαστήριο, ή τόπος για συνενδρούσεις. Μόνος ένας νεαρός ήρεμος ήταν ήταν νεας της Αθηνών.

Ρωτήθηκαν ακόμα αρκετοί Έλληνες, Ιταλοί, Αγγλοί, Γάλλοι, Ιαπωνοί και Γιαντσενέζοι.

Απάντησαν όλοι ως πολύ σωστά, ακόμα και για τη χρονοδήμηση του μηνιένα.

Βλ. σχετικά και την επιφύλαξη του καθηγητή Μ. Ανδρόνικου, μέττω πίλα-«Αναγραστική αποκλιψη» υπό τίτλο «Βήμα» της 9 Νοεμβρίου 1986

2. Είναι λοιπόν η αντιτεώνιση της αρχαιολογίας ανάλογη του τίτλου της κλασσικής μουσικής, που μπορεί κανένας να την απολαύσει ίδιας σε μήμες εθνικού πένθους και την Μεγάλη Εθδομάδα;

Η παραπάνω παρουσίαση δεν έχει την αποτίνηση που θεωρήθηκε εξεντλητική, και αναγκαστική, σε δεδομένη την χώρα των περιοδικών. Εγίνε συντομότες. Οι μόνες εκπομπές πάντως που δεν αποδεικνύθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας ήταν τα δελτία ειδήσεων, γιατί αυτό στάθηκε πρακτικά αδύνατο για ένα άνθρωπο.

Σκοπός μας δεν είναι η υποβολή προτάσεων για τη βελτίωση του προγράμματος. Γι' αυτό υπάρχουν άλλοι αρμόδιοτέροι. Ήταν μόνο, όπως δηλώθηκε από την αρχή, η καταγραφή της κατάστασης, με τη ματιά ενός επαγγελματία. Αν οι αρμόδιοι όλων των συναρπαγών ρύθμων, θελόντων να τη λάβουν υπόψη τους για κάποιους μελλοντικούς σχεδισμούς στην ελληνική πλεύση, η γράφουσα θα θεωρούσε τον κόπο της δικαιωμένο.

Το ανθρώπινο κρανίο

Οι αρχαίοι Έλληνες και στη συνέχεια Η Αναγέννηση έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη του ανθρώπου ως βιολογικό συναλλαγέα στην αποτελεσματικότητα της ανθρώπινης φυσικότητας. Οι συγχρονες τεχνοκρατικές τάσεις στην προσπάθεια τους να ενισχύσουν την οργανική άμυνα εδώδιναν ιδιαίτερα μεγάλη σημασία στη δημιουργία του «Υπερ-Ανθρώπου» που αντιμετωπίζει επιτυχών και ζεστερά τη περιοδότερη δυσκολίας στον αγώνα της επιβίωσης. Η σύγχρονη τεχνολογία δοθήκε και αυτή, ενισχύοντας τον ανθρώπινο από υλικής πλευράς στον αγώνα ενάντια στο ενιστε έχει φυσικό περιβάλλον.

Παρ' όλα αυτά η δύναμη και η υπεροχή του ανθρώπου φώνεται από τους πρώτους αγώνες του στην κατάκτηση της γνώσης και της φύσης. Στο μακρύ αγώνα της εξέλιξης, ο ανθρώπος άλλως σύμμαχος και άλλοτε ανταγωνιστής της φύσης, μας άφησε παρτυρίες αυτού του παρέλθοντος του. Πρόκειται για μαρτυρίες δύο ειδών:

α. της εξέλιξης του ανθρώπου αφέντος σαν έμβιου οντός

β. της εξέλιξης των επιτευγμάτων του μέσα στο χρόνο (γλώσσα, επιδημία, δικτηντροφία, καλλιέργεια, εργαλεία, έργα τέχνης κ.ά.).

Τα υλικά καταλόγοι του ανθρώπου είναι μόνο το οστέινο τμήμα του σώματος και της κεφαλής, που δρικουμένει συνήθως σε μεμονωμένες ταφές η νεκροταφεία, και στους αποτέλεσμα χρόνους - Παλαιολιθική Εποχή-, μέσα σε σπήλαια ή στους τόπου πιθανών χώρων κατοικίας του. Σπανιώς ο σκελετός θριάσκεται ολόκληρος και σε καλή κατάσταση διατηρημένος. Ο σκελετός της κεφαλής, το κρανίο δηλαδή, είναι το πιο ανθεκτικό και το περισσότερο συχνό εύρημα από το πέρασμα του ανθρώπου από τη γη.

Το ανθρώπινο κρανίο - ως σκελετικό καταλόγο - γίνεται συνδετικός κρικοευρείας επιστημονικής συνεργασίας μεταξύ της Ιατρικής, της Ανθρωπολογίας, της Αρχαιολογίας και της Ιστορίας.

Το κρανίο, χάρη στην αντοχή του, αποτελεί μία οδιόμετρη και σταθερή πηγή για την εξαγωγή συμπερατών σχετικών με τον ανθρώπο. Εποιηθείσαντανεται επιστημονικά η θριαμβευτική μοναδικότητα του κάθε αποτελεσμάτου. Ο απλός ανθρώπος που δεν του δόθηκε η ευκαρία που γίνεται επώνυμος με μεγάλες πράξεις ή επιτύχημα είναι το ίδιο σημαντικός και μοναδικός ως άτομο για το μελε-